

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknál 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadhatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Lapunk azon pártolóit, kiknek előfizetésük márczius hó végével lejárt, az előfizetés megújítására tisztelettel kéri a szerkesztő.

Megtörtént.

A protestáns nép valláserkölcsei, és tudományos életére erős befolyását a prédikációknak mutatja az a tapasztalati igazság, hogy a prot. lelkész ha hatályos prédikációt mond, hallgatói útközben szintúgy mint munkáik közben, sőt még mulatságaikban is egész héten róla beszélnek. A hívebb emlékező tehetségek egész mondatokat idéznek belőle, az élesebb elmék magyarázatokat adnak hozzá, belőle következtetéseket vonnak, az életre alkalmazzák, róla ítéleteket mondanak. A prédikációk által a prot. templomok azon iskolák, melyekben a gyülekezeti tagok élethosszig neveltetnek az igazság ismeretében, a tudományban, az emberszeretetben, a felsőbbek iránti tiszteletben, a törvény iránti engedelmességben, az erkölcsi jóságban és tisztaságban. A hivatását lélekismeretesen betöltő lelkész tüzetesen nevelője az emberiségnek.

Gyülekezetünkben történt, hogy helyettes ifju lelkészünk egyik vasárnap a babonáról, annak ártalmas voltáról tartott egyházi tanítást. Ebben a bibliai csudákat, s ezek igazaknak, történt dolgoknak tartását olyanoknak mondotta, melyek vakhitet szülnek, s a babonáságot terjesztik az emberiségben, melyeket azért az okos hitnek meg kell vetni, s a bibliából mint oda nem valókat ki kell küszöbölni.

A fiatalok bámuló odaolvadással, az öregek pedig lecsüggesztett fővel hallgatták a korszerű épületes prédikációt.

A déleesti isteniszteletről midőn kijöttünk: gyülekezetünk érdemes, és mindenkitől tisztelt s becsült régi előjárója a 70 éves N. I. fölkéri a tiszt. urat, s fölszólít engemet is, ballagnánk ki együtt a szőlőhegyre. Vasárnap van, mondja, munkát nem mulasztunk, s az idő oly kelleme, hogy egy kis séta szinte egészséghezó lesz tiszteletes uramra és rektor urra nézve.

Az öreg meghívását köszönettel elfogadtuk

Tekintse meg tiszt. uram, szóla az öreg, midőn szőlőhegyi hajlékához értünk, innen e vidéket. Mikor tiszta időben a nap lecsúszik ama hegyek mögé, utósugaraival megaranyozza az erdőkoszorúzza tetőket, hogy azok mintegy aranyos szegélyű fekete csipkének látszanak, s a hegyek sötéten vetik messze be a Balatonba árnyékukat; amott pedig a hegyek nyílásán át Somogynak az az erdős része lángban ég a nyugovó nap sugáraitól: valami babonás erő úgy megfogja lelkemet, hogy most már öreg koromban akaratlanul is ez csúszik le ajkamról: bizony felséges gondolat az, a mi e vidéknek ily szép egyenmértéket adott! Mit gondol tiszt. uram, igazam van-e? — Biz ez szép vidék, mondá a tiszt. ur.

Nézzé csak tiszt. uram ez elhaló őszi természetet! Mit gondol, oly szomoruan szép, és megható-e ez az állatokra, mint reánk emberekre? Dehogy! szól mosolyogva a tiszt. ur. Az állatok nem keresnek egyebet a természetben, mint élelmet, önfentartást, és menhelyet. — Ugy hát azok sokkal szerencsésebbek, mint mi vagyunk, monda az öreg. Sem öröm, sem félelem, s aggodalommal nem gondolnak a halál utáni jövőre. — Minek is, mondja a tiszt. ur. Azért van az élet, hogy benne éljünk, nem pedig azért, hogy a halál utáni sorsunkkal epeszszük magunkat. — Ha ez így volna, szólék én: akkor az emberélet ideáljának az állatnak kellene lenni. — Nem ért ehhez barátom! szóla nagy bölösen a tudós tiszteletes ur.

Tegnap egyedül valék itt, szóla az öreg, folytatva mintegy gondolatát, s a fákról, és szőlővesszőkről hulló sárga levelek láttára valami babonás erő fogta meg lelkemet. Ugy tetszett nekem, hogy az elhaló természet életünk képe. Nézegettem egyenként fáimat, tőkémeket, s gondoltam magamban, tetőled, és tetőled is számon kértem, mit tetteél. Te, és te nem vagytok méltók, hogy tovább éljete, ki kell vágattatnotok. Nem fogja-e valaki számon kérni tőlünk is még ez évben, hogy mit cselekedtünk, s nem fogja-e azt mondani, te és te kivágattatol. Én ugyan nem félek a számadástól. Megért gabonája vagyok az Istennek, igyekeztem mindenkor azt cselekedni, a mit lelkiismeretem szerint jónak, igaznak hittem. — Ne is féljen attól kigyel-

med. Számot kérnek tőlünk cselekedeteinkért itt ez életben, mondja a tiszteletes ur, s ha meghaltunk, vége a számadásnak. — Tiszteletes uram, monda az öreg, fiatal létére is sokra ment a tudományban, hogy a jövőt, a mire az ember nem teheti hogy ne gondoljon, ily teljes bizonyossággal tudja. Mondja meg csak nekem milyen idő lesz holnap, mert nagyon szeretném elvégeztetni a mi őszi munka itt még hátra van. — Az egészen más kérdés, mondja észrevehető zavarral a tiszt. ur. — Bizony más, szóla az öreg, mert ez csak a holnapra vonatkozik, s még azt sem tudjuk.

De talán ideje is volna, hogy egy kissé letelepedjünk. Tessék, menjünk be a hajlékba. Szűk kis szállás biz ez, monda az öreg, hanem sok jó ember elfér kis helyen. Tessék, foglaljanak helyet, és beszélgessenek, mindjárt itt leszek.

Egy kis idő múlva az öreg ismét köztünk volt egy borral telt héber, és egy üveg pohárral kezében. Tessék megkóstolni, monda, oda nyujtva a héberből megtöltött poharat a tiszt. urnak. — Ez felséges régi bor, szóla a tiszt. ur, megkóstolva a pohár tartalmát. — Örülök rajta, hogy tetszik. Tessék elkölteni. Szólom ezt ezelőtt 42 évvel termette, akkor, mikor boldogult atyám átadta e szőlőt. Munkám első gyümölcsét, gondoltam, jó lesz megtakarítani. És imé megengedte az Isten érnem, hogy öreg koromban élvezhetem, s másnak is szolgálhatok belőle. Lám, lám! milyen jó, hogy az embert az Isten a jövőre gondolással megáldotta. — Csakhamar jó ízű beszélgetés kezdődött.

Hát csak nem igaz az tiszteletes uram, kérdezi az öreg egy hörpöntés után, hogy a Jézus Krisztus feltámasztotta Lázárt halottaiból, s a megszáradott kezű embert csupán szóval meggyógyította? — Bizony nem az, felelé egész biztonsággal a tiszteletes ur. — Ugy hát azok az emberek, kik ezt innen-onnan 19 századon át hitték, és tanították, vagy ostobák, vagy pedig népbolondítók voltak, viszonzá az öreg — Nehezen hiszem, mondám én. Nikodemus, arimathiai József a nagy tanács tagjai, Dionysius az athenaei legfőbb törvényszék tagja, Sergius Paulus proconsul nem voltak ostoba emberek, s a népet bolondítani nem állt érdekükben, és hittek a Jézus Krisztusban. Alexandriai Kelemen, Origenes, Tertullian, Augustinus, Scotus, Anselm, Aquino Tamás pedig ragyogó tehetségű keresztyén tudósok, s fénycsillagai voltak a világnak. — Hát Kálvin és Luther ostobák, vagy népbolondítók voltak? kérdezi az öreg. — Nem, épen nem! felelé a tiszteletes ur, hanem csalódtak a Jézus cselekedeteiről ítéletükben. — De hát magáról nem teszi fel tiszteletes uram, hogy tévedhet, midőn azt állítja: babonaság hinni, hogy a Jézus Krisztusnak a bibliában följegyzett cselekedetei igazak. Mondja csak tiszteletes uram, igazak-e Krisztusnak eme szavai: én és az Atya egy vagyunk, az Atya én bennem, és én az Atyában vagyok, a ki engemet lát, látja az Atyát; én ma-

gamtól nem szólok semmit, a mint tanított engemet az Atya, azokat szólok. Mert ha e szavak igazak: akkor az, hogy a Jézus Krisztus egyenlő az Istennel, nem kisebb csoda, mint az, hogy csupán szóval halottakat támasztott, betegeket gyógyított, s a vihart elcsendesítette. Ezek, ha szavai igazak, épen oly természetes cselekedetei a benne lévő isteni erőnek, mint nekem 35 éves koromban egészen természetes volt az, hogy két akó hordót tele borral a koszra föltettem, most pedig az a természetes, hogy fél akónak föltétele is nehéz. A tiszteletes ur nem minden megütődés nélkül így szólott: nem mondotta biz azokat a Jézus magáról, hanem a tudósok adták később azokat a szavakat az ő szájába. — Akkor hát, szóla az öreg, nem igaz az tiszteletes uram, hogy a Jézus Krisztus ismerte az Istent, s nem bizonyos, hogy az Isten lélek, nem bizonyos, hogy az az igaz Isten, a kit mi annak tartunk. Ha ez így van: akkor az sem bizonyos, hogy az Isten azt kívánja tőlünk, miszerint őt, és felebarátainkat szeressük; az sem bizonyos, hogy ha jól teszünk másokkal; ha mások iránt irgalmasok, könyörülők vagyunk; ha megadjuk mindenkinek a mivel tartozunk; ha szerények, alázatosak, a törvénynek engedelmesek, békességre igyekezők, lélekismeretesek vagyunk; hogy akkor erkölcsösök, erényesek is vagyunk. Emberi gondolatok akkor mindezek, melyeket egyik ember tetszése szerint jónak, másik pedig hiábavalónak tart. Ekkor nincsen igazi jó, hanem jó az, a mit kiki annak ítél. Ekkor aztán ha jónak ítélem, hogy meggazdagodjam: eltulajdonítom a másét ha lehet, kivetkeztetem vagyonából az özvegyet és árvát, meggyilkolom a gazdag embert, hogy pénzéhez juthassak, megrabolom a templom, a nemzet kincsét azon reményben, miszerint azt oly ügyesen cselekszem, hogy abban utól nem éretem, s meg nem büntettetem. — Erre meghökken a tiszteletes ur és ezt mondja: ez így nem jó volna. A jó mindenkor jó, a rossz pedig mindenkor rossz. A józan ész ezt így mondja. — Ez tökéletes igaz, mondám én. De lássa tiszteletes ur, az egyszerű ember logikája az, a mit N. I. előjáró uram kifejezett. És talán nem is épen logikátlan a következtetés. Mert ha az Isten fogalma az emberi változó gondolatoknak van martalékul adva: bizony az erkölcsi elvek, s eszmék is áldozatul vetettek oda annak, s az emberi természet hajlandó azt látni jónak, erkölcsösnek, a mi neki közvetlenül hasznot hajt. És ha az utilitas elve közszellemmé lett: az öreg ur logikája szomorú történelmi valóság. — Az én egyszerű eszemmel, szóla ismét az öreg, folytatva a maga gondolatját, én a Jézus Krisztusnak ama szavait igazságnak tartom; de igazságnak tartom a szent írásban följegyzett cselekedeteit is, és abban a cselekedetében, hogy csupán szóval halottakat támasztott, s a vihart lecsendesítette, tisztán, világosan látom az Istent mint mindenható hatalmat; abban a cselekedetében, hogy másoknak gondolatát is-

merte, látom az Istent mint mindentudót; abban a cselekedetében, hogy a nehéz betegségeket szóval meggyógyította, ismerem az Istent mint oly erőt és hatalmat, a ki a betegséget, sőt a halált is uralja, kezében tartja. Engemet Jézusnak a bibliában följegyzett cselekedeteinek olvasása nem babonaságra vezetett, mint tiszteletes uram mai prédikációjában mondotta, hanem annak tiszta, világos ismeretére, hogy az Isten a természet életének, és erőinek is épen úgy ura, mint az emberi életnek, és emberi erőnek és sorsnak. Én igaznak tartom Jézusnak e szavait: „higyjetek nekem, hogy én az Atyában, és az Atya én bennem vagyok; ha nem hisztek, a cselekedetekért higyjetek nekem (Ján. XIV. 11)“, és a Jézus Krisztusnak e világon megjelenésében látom az Istent érzéki, látható alakban, és látom az embert Isten dicsőségében mint Isten képét, és hasonlatosságát, és az Istennek kimetszett bélyegét. Én nem tehetek róla, hogy egyszerű eszemmel Jézusnak a szent írásban megirt élete, és cselekedeteiből ezt tanulom, nem pedig mint tiszteletes uram tudós észszel babonaságot.

Ej! ej! édes rektor ur! még meg sem kóstolta ezt az én régóta takargatott kis jószágomat. Tudom, hogy nem szokott borral élni. De azért csak kóstolja meg az én egészségemért. Azért adta ezt az Isten, hogy vele szívünket megvidámitsuk. Maga Jézus is borra változtatta a vizet a kánai menyegzőben, s Pál apostol is tanácsolja Timótheusnak, hogy igyék egy kis bort az ő gyengélkedő egészségeért. Nem bűn ezzel élni, csak hálaadással éljen vele az ember. Tessék! kóstolja meg az én egészségemért. Ujat nem is hoztam fel, mert tudjuk ugy-e tiszteletes uram a szent írásból, hogy — a ki ó bort iszik: nem kíván ujat inni.

Hanem, mondja csak rektor ur, hiszen tudom, hogy maga is a lelkészi pályára készül, mit tart a Jézus cselekedeteiről?

Igazán mondja kigyelmed, hogy én még csak most készülök a lelkészi pályára, én nem vagyok oly tudós mint a tiszteendő ur, s ezért oly határozott ítéletet mint ő, nem is tudok e dologról mondani. Hanem a mi eszembe jut abból, a mit e dologban olvastam, szívesen elmondom.

A nevezetes zsidó történetíró Flavius Josephus ezt írja Jézusról: „ez idő körül élt Jézus, egy bölcs ember, ha ugyan embernek nevezhetjük, mert az volt, föltűnő cselekedetek végbevívője, tanítója az embereknek, a kik az igazságot örömmel fogadják, és sok zsidót, s pogányt követőjévé tett; ez volt a Messiás; előljáróink vádjaira Pilátus őt keresztre feszítette; mégis nem lettek hűtlenek hozzá azok, a kik őt előbb szerették, mert harmadnapon élve megjelent, mint ezt, és ezer más csodásat róla a próféták előre megmondottak, és keresztyének nemzetsege, mely róla nevezetik, még most sem halt ki.“ — Ha keresztyén kéz nyomai látszanak is a Jézus korabeli történetíró ez előadásán: de a bírálót elismeri, hogy magvában Josephustól származik, és annyit legalább bizonyít, hogy a Jézus történelmi személyiség volt, és föltűnő cselekedeteket vitt véghez.

Az ifjabb Plinius, a ki Krisztus után 62 évvel született, mint bithyniai, és pontusi helytartó ezt írta innen Traján császárhoz: „a keresztyének egy bizonyos napon napkelte előtt összejönnek, Krisztusnak mint Istennek dicséretet énekelnek, és esküvel kötelezik magukat házasságtörést, lopást, és általa-

ban minden bűnt gondosan kerülni.“ Tudósításában olvassuk hogy Krisztus halála után hetven évvel Bithyniában előkelő, és alacsony sorsu férfiak és nők számosan voltak keresztyének, kikben a vallásukhozi makacs ragaszkodáson kívül semmi büntetésre méltót nem talált, és a kiknek megkülönböztető jelük volt, hogy a Krisztus istenségét elismerték.

Quadratus apologeta Hadrián császárhoz 120 körül benyújtott védiratában ezt írja: „Idvezítőnk cselekedetei mindenkör kézzel foghatók, mert igazak voltak; hivatkozom a meggyógyítottakra, a halálból feltámasztottakra, a kik nemcsak láttattak miután meggyógyítottak, és feltámasztattak, hanem azután is itt voltak, nemcsak akkor, mikor még a Megváltó e földön járt, hanem elköltözése után is soká itt valának, úgy hogy nehányan azok közül a mai időig életben maradtak.“

Celsus, egy pogány észlelő a második század közepe körül, a ki Syriában és Palästínában tartózkodott, több helyet idéz az evangéliomokból, és közelebbi ismeretséget tanúsít Jézus életkörülményei, és csodáival; hanem ingadoz azok tagadása, és mágusi erőből kimagyarázása között; a miből nyilván van, hogy Jézus rendkívüli cselekedeteinek történelmi hitelessége ellen semmi alaposat sem tudtak azon időben felhozni. Különösen kiemeli azon jellemzőt, hogy a keresztyének Krisztusba mint Istenbe, és Isten fiába hittek, hanem igyekszik bebizonyítani, hogy nem az volt a kinek tartották. Egy Isten fia — mondja — nem engedte volna magát elárultatni, megostoroztatni, keresztfára feszítettetni. „Mindezeket, — írja végszavában, — tulajdon irataitokból vettem, melyeken kívül ellenetek semmi egyéb bizony nem szükséges; mert tulajdon hálóitokba estek.“

Lucián, a ki Krisztus után 124 évvel született, és éles gúnyorával sem Istent, sem embert nem kimélt, azt írja a keresztyénekről, hogy a görögök isteneit megvetik, hanem megfeszített sophistájukat imádják, és annak törvényei szerint élnek. Ezek a nyomorult emberek, mondja, semmit sem kétkednek abban, hogy ők halhatatlanok, és örökké élnek, s törvényadóik arra tanította őket, hogy ők egymásnak testvérei.

Későbbi ellenei is a keresztyénségnek: Porphyrius, Hierocles, Julian nem tagadják az evangéliomi történetek igazságát, hanem gúnyt üznek a keresztyének tanaiból, alapítójuk alacsony sorsát vetik szemükre, s Jézus csodáit mágusi erőből, vagy orvosi ügyességből letteknek állítják.

A külső íróknak e nyilatkozataiból kitűnik, hogy a keresztyének eleitől fogva dicséreteket énekeltek Krisztusnak, mint Istennek. De kitűnik az is, hogy a pogányság őt egy megfeszített zsidónak tartotta. Ha daczára ennek a keresztyénség mégis gyorsan terjedt: annak más oka nem lehet, mint az, hogy Jézusnak a rendkívülinek, az isteninek hatását kellett környezetére gyakorolni, és cselekedni azokat, melyek róla az evangéliomokban följegyezve vannak. Ugyan honnan vette volna az egyház róla azt a tudatot, melylyel bir, ha nem lett volna Jézus az a rendkívüli személyiség, a kinek az egyház tudatában fennmaradt. Vagy lehet azt józan észszel föltenni, hogy a pogányság költött egy Krisztus eszményt, és abban azután úgy hitt, hogy abból egy egészen új erkölcsi teremés állt elő?! Ha pedig a Jézustól tanított erkölcsi eszmék és elvek azok, a miért a pogány tudósok áttértek a keresztyén vallásra: semmi szükségük sem volt arra, hogy Jézusról csodásat költsenek. Maguk azok a keresztyén elvek és eszmék kielégítették lelküket. Ha az egyház tudatában úgy él még is Jézus, mint a ki az evangéliomokban följegyzett cselekedeteket cselekedte: neki azokat cselekednie

is kellett. Részemről igazat adok Rousseau-nak, a ki ezt írja: „megfoghatatlanabb volna, hogy az evangyéliomi történeteket több személy összebeszélés folytán költötte, mint az, hogy egy egyetlen szolgáltatta az anyagot. A művészetlen egyszerűség az elbeszélésben, az írók személyének úgy háttérbe vonulása, hogy maguk a tettek beszélnek, úgy hogy úgy látszik, a történet maga írta magát; semmi kifejezése a csudálkozásnak a nagyszerű eseményeknél, és még is életmelegség. Valóban egy valóssággal éltnék objectiv képe. Azért én úgy vagyok meggyőződve, hogy a Jézus azokat, melyek az evangyéliomokban róla följegyezve vannak, valóssággal cselekedte és mondotta.

Ej! édes rektor ur, szóla az öreg, de megvigasztalt. Azt hiszem, jobb lett volna ha a tiszt. uram ma azt prédikálta volna. A gyülekezetnek inkább épületére, és Istennek inkább szolgálatára lett volna vele.

No! hallja kigyelmed! köszönöm a szives fogadtatást. Azt gondolnám most már ballagjunk haza.

A r á t o r,
ref. iskolatanító.

Izrael történetéről tekintettel Dr. Goldzieher és mások elméletére.

(Vége.) Az ég, az erős és éjjeli ég, a hajnal és alkonypír, a hold és a nap — ezek szerepelnek rendszeresen a népek regéiben, ezen regék a természetjelenségeknek kevésbé többé költői rajzai s a héber hagyományok egészen Dávid koráig, de leginkább a pátriárhák s a bírák korszakabeli történetek bővülködnek Goldz. ur eszményképeivel; — de Goldz. sem fukarkodik nyelvnyomozó erőszakoskodásokkal. Sajnos, hogy G. ur ily késő korának a fia; ha pár századdal előbb mutathatta volna föl mi nagyszerű eszmék lappangnak ama — némelyek előtt — erkölcsleneknek tetsző, sőt ma is botrányt szülő elbeszélésekben, sok a héber s könyveik ellen sujtott szemrehányásnak elejét vehette volna. Bátran elolvastathatod ma már a gyerkőczcel is pl hogy mi történt Noáival, miután kijött a bárkából s földmivelő lett t. i. megittasodott — tehát idestova tántorgott — azután pörére vetkőzött; mert lám — nem sejtéd még? Noá senki más mint maga a nap, mely estve vándorútja bevégezte után Kipihen (Noách = der Ruhende), ha elfárad utjában, ingadoz (?) és reggel az őt eddig eltakart ruhát leveti!

Ábrám neje és Hágár között történtek sem ronthatják meg többé a házi asszonyokat ha tudjuk, hogy Sára „Fürstin“ a Jeremiás által említett egek királynője = a hold, és Hágár „die Flüchtige“ a Sára elől futó = a gyorsan haladó nap.

A nürnbergi könyvtárnok Ghillany hiába demonstrálta, hogy a héber s hajdanában embereket áldoztak, a szegény nem tudta hogy ki volt Ábrahám és ki Izsák. Az éji ég s a nap vagy az esthajnal összeveszték s a tusakodás eredménye lón, hogy Ab-rám „der hohe Vater“ = az éji ég által megöletik Jiszhák „der Lächelnde“ = a nap vagy az esthajnal (mely az éjnek gyermeke). Izsák ugyan a Genézis szerint nem fosztatik meg életétől, de Goldz. ur tudja hogy ez nem igaz s kipuhatolta; mimódon jött létre a rege mai alakja. A mythos természetjelenséget ábrázolva, eredetileg így hangzott: Ábrám fiát Izsákot Istennek föláldozza = az éj elnyomja a napot. Csak később miután Elóhinnak — ki emberáldozatokat követelt — hiteles ösökként s a lévíták műveltebb nézetei hatalomra vergődtek, lép közbe Jahve angyala s akadályozza Ábrahámot szándékát kivitelében. A Genézist bírálók közt a Jahvista és Elóhista tud-

valevőleg igen szerepelnek s némely itész biztosan tudja, melyik szó ezé, melyik amazé, de hogy mi állott ama részletekben, melyeket az egyik férczelő a másiknak jegyzeteiből elhagyott, így tehát reánk nem jutott, — ezt csak Goldz. ur tudja.

Ézsau és Jákób viszonya is botránkozató — de hát ne felejtjük el hogy Ézsau s z ő r ő s ember — ime szőr! mit jelképezhetne ez mást mint napsugarakat? Ézsau tehát = nap s miután Jákób ellensége Ézsau-nak, nem is lehet más mint az éj.

Apjok Izsák két okból = nap, mert Jiszhák = nevet (daczára annak, hogy héber fölfogás szerint a nap csak örül — de a germán mythologia másképp szól); s azután a nap „az ég szeme“ Izsákról pedig tudjuk, hogy vén korában szemefényét elveszté; természetes, hogy a leányát föláldozó Jiftá is nap, mely gyermekét a hajnal megöli.

Ezek után már nem csudálkozunk, ha — történeti szereplések következtében — oly kitünőleg történelmi személyek, mint Illyés próféta = nap, mert nemcsak hogy tüzes szekeren jutott az égbe, de szerencsétlenségére még szőrös ruhát is viselt.

Én legalább már azt is elhiszem, a mit egy bécsi orientalista (Dr. Müller) állított, hogy Goldzieher = nap, mert „Golden ziehet die Sonn' über den Erdball dahin.“

Efféle állítások valóban nem is érdemelnek bírálatot, elegendő szó nélküli közlésök, hogy a józan ember elriasztassék. Goldz. ennyire nem tévedett volna, ha nem szándékozik Renant czáfolni s némi igaza van egy theol. tanárnak a bécsi fakultáson, ki a minap ekkép nyilatkozott: Renan igen sokat vétett, de meglakolt minden büneért, — mióta Goldzieher műve napvilágra jött.

Emberi okoskodás áll itt szemközt az egyháznak a Lélek által vezérelt értelmezésével.

Igaz ugyan, hogy sokan megütköznek az egyház fölfogásában, mert ez az ó-szövetségben előforduló sokféle csodatetteket is tekintélyével ruházza föl s követeli azok számára a hitet. És, a mint mondják, lehetetlen csodatettekkel találkozunk itt, ezeket csak nem tarthatjuk valóssággal történeteknek, sőt ellenkezőleg, ingerült, lázas képzelgésnek; ha görög, római vagy középkori író ilyeneket elbeszélne, habozás nélkül meghazudtolnók, mint agyrémeket elvetnők, miért viseltessünk több bizalommal irántuk, ha egy zsidó történész közli azokat?

S valóban különös — de a csodát ellenzők még eddig nem méltatták a meggondolásra — a csodák tekintetében is különbözik Izrael a föld többi népeitől. Más népek csak kisdied korokban élnek a csodák kertjében s ha gyermeksarujkat levetik, mindinkább kezdenek elmélkedni. Izrael ellenben el nem válhat a csodáktól! minél tovább halad, annál nagyobb számú csodák történetek, története fejlődésének korszakai a csodák nagyszerűsége szerint különböztethetők meg.

A csodák valódiságát tagadni vagy bizonyítgatni csupán történeti vagy természettudományi uton lehetetlen; a csodákhoz való viszonyunk bölcsészeti meggyőződésünktől függ. Ha a természet jelen rendjét öröknek, változhatatlannak tartjuk, a csodákat mint az örök rend zavaróit tagadjuk; de ha hiszszük, hogy a világ folyása és rendje függ egy transcendens októl, egy személyes Istentől, a csodát mint isteni erőtenyt elismerjük — ha természete Istenre utal, s föladatának megfelel, azaz, ha a csoda nem az esetleg s terv nélkül való önkénynek szüleménye, hanem a szellemi életnek megfelelőleg egy felsőbb eszme szükséges kifolyása. A görög, római és középkori írók csodameséinek jellege céltalan önkény, azok az égről hullott meteorokként tűnnek

föl s a célirányosság legkisebb nyoma sem mutatkozik rajtok. Az ószövetségben ellenben fölmutathatunk egy biztos törvényt, melyszerint a csodák történnek: minél mélyebben verte gyökerét a nép lelkébe az egy élő Istenben való hit és bizalom, annál gyérebbek, ritkábbak a csodák; s ha ezen hit gyengül, alélt, a csodák ismét csodálatra készítő nagyszerűséggel gyarapodnak.

A pátriárchák kora, daczára annak, hogy a nép teremtő képzeletének elég alkalmat nyújtott működhetésre, csodáktól majdnem egészen ment. A nagyszerű és csodálatos tettek Mózeszel veszik kezdetüket, mert ez időben a nép belereje egészen el volt hamvadva: egy pogány hatalom alatt való dísztelen rabszolgaságban elsatnyult, hajdan nemesebb érzékei Aegyptom hűsbőgréi által voltak lebilincselve. A nép öntudata annyira el volt gyöngülve, hogy maga Mózes is néha hasonló kórba esett. Ily körülmények között a kijelentés elvont tanainak szava elhangzik, ha az ég és föld mindenható ura, Isten nem jelentkezik erőteljes, hódító, meggyőző tényekben. Saul, Dávid és Salamon királyok Izráel történetének hősei, fénypontjai, s míg más népek hőseiket eszményesítik, istenítik, Izráel hősei csodaképtelen emberek maradnak. Ellenben pl. Áháb királysága alatt, a szellemi nyomás ama siralmas idejében, mely az egész országban csak hét ezer embert ismert, kik nem hulltak térdre Baal előtt — új Mózesként lép föl Illyés hatalmas csodatettekkel s halála után Elizeus is — mert Izráel ismét a hitetlenség és lelki nyomor örvényeibe süllyedt volt. A bábeli fogság után csodák már épen nem történnek, mert a nép kigyógyult a fogság alatt a bálványok utáni szenvedélyes hajlamából; ezentul lelki álomba többé nem esett; az egy Istenben való hit életévé vált. Fél ezred mult el, míg a csodák látszólag kiapadt forrása újra megnyílt a Jézus Krisztusban, Istennek önkinyilatkoztatásában.

Izráel történetében tehát a csodák nem esetlegesek, rend s összefüggés nélküliek, hanem szoros kapcsolatban állanak e nép világtörténelmi földadatával.

Bécs, febr. végén, 1877.

Venetiáner Sándor.

KÖNYVISMERTETÉS.

Földrajz népiskolák számára.

I. évfolyam ára 20 kr; II. évfolyam ára 40 kr; III. évfolyam ára 25 kr; és: „Vezérkönyv a földrajz tanításában“ ára 40 kr. Irta Ballagi Károly, kiadta a Franklin-társulat 1877.

Jelezzük e könyvek megjelenését, mert népiskolai irodalmunk oly művelőjének tollából kerültek ki, kinek művei általános elterjedést nyertek, mert egyszerű, szabatos és érthető irály, helyes tananyagválasztás és fokozatos beosztás tekintetében a népiskola igényeihez és körülményeihez vannak alkalmazva.

És bár egyházkerületünk iskoláiban a „Vezérkönyv“ kivételével alkalmazhatónak egyiket sem tartjuk, teszünk egy pár észrevételt különösen az „I. évfolyam“-ra, mely szerintünk sikerültnek nem mondható.

Szerző a miniszteri tantervben kimutatott anyagot szándékozott feldolgozni; fel is öleli mindazt, mi ott elő van írva; de figyelmen kívül hagyta, vagy legalább nem sikerülten követte az abban ajánlott utaztatási tanmódot. Könyvének elején mindjárt kifejti a földrajzi előismereteket, felosztja hazánkat kerületekre, elszámolja egy kerület megyéit és ezektől elkülönítve a városokat nevezetességeikkel együtt. Ezt mi nem tartjuk utaztatási módnak, mert e szerint a gyermeknek előbb utaztá-

ban ismereteket kell szereznie s maga rendezni azokat; maga osztja fel, — természetesen a tanító vezetése alatt — természeti sajátságai szerint a vidéket, melyet látott. Nem előre nyeri tehát a fogalmát, hanem képzeteket és előterjesztéseket szerez, jegyeket ismer meg előbb, azután emelkedik fogalomra.

Igaz, hogy a könyv végén öt körútban bejárja az országot szerző, de maga is megjegyzi, hogy „az utaztató módnak legnagyobb hasznát veheti a tanító ismétléseknél.“ Ez tehát nem a földrajz tanítása módjával van kiszabva; kézi könyve ez a gyermeknek, mely a legtöbb tanító kezében tankönyvvé válik, melynek tartalmát a növendéknek sokszor alakilag is el kell sajátítania. A miniszteri tanterv — igen helyesen — az ily tanításmódot akarta leszorítani. Ezért kellett volna szerzőnek szorososan követnie az utasítást.

Más kérdés, lehet-e utaztatási móddal kidolgozni a földrajzi tananyagot s főként hazánk földrajzát. Nem könnyű, de lehetetlennek nem tartjuk. A kezünk alatti könyv tekintélyes szerzőjétől elvártuk volna, hogy e nehezebb feladattal mérközzék meg.

Mi jobban szeretjük volna, ha szerző nem a kerületek szerinti felosztást követi, hanem vidékekre osztja fel hazánk földjét. E felosztásból igen könnyen levezethette volna a lakosok főbb foglalkozásait, melyek a lakhely, föld természeti viszonyok által vannak feltételezve. Így világosabb képet adhatott volna valamely vidékről, és nem lett volna arra szorítva, hogy egyes helyek nevezetességei közt „püspöki székhely“-et s több effélet említsen fel, melyekre mi, kezdőknél, súlyt nem fektetünk.

Nem tarthatjuk helyesnek azt sem, hogy szerző a megyéktől elkülönítve említi föl a jelentékenyebb városokat. A megyék neveinek egymás melletti elsorolása száraz névhalmaz; ha városait is felemlítjük s a vidék sajátságait már előbb megismerve, földjének alakzatáról is beszélhet a gyermek, tovább időzik egy helyen, ennek képe jobban bevésődik a gyermek lelkébe; míg így szétválasztva azokat, melyek összetartoznak, csak neveket tanul meg sok gyermek, a mi nem tulajdonképeni cél a földrajz tanításában. Nem indokolja szerző eljárását az, hogy sok az anyag, sietni kell; a vidékenkénti tárgyalásnál sem időzünk sokáig; tanításunk mégis több eredménnyel van összekötve. Ez eljárást ajánlja a miniszteri tanterv is, midőn ezeket mondja: „saját vidéke és megyéje ilyenmü ismertetése után lehetőleg összevonva a képet, utaztatási modorban terjesztedik ki a haza különböző vidékeinek ismertetésére.“

Nem osztjuk szerző nézetét a 6—12. számok alattiak sorrendjére nézve sem. Ott, hol a természet maga kimutatta a rendet, melyet követhetünk a nélkül, hogy beosztásunk hézagos, tárgyalásunk a növendékekre nézve terhelő volna, mi nem térnénk el attól. A hegyek közt látjuk a legtöbb forrás felbugyogását, a patak csergedezését, sőt több patak összefolyásából a folyó előállítását; a föld emelkedései feltételezik a völgy alakulását: azért a fentebb említett sorrendet megváltoztatnók úgy, hogy előbb a hegyről, azután a patakról, folyóról stb. tanítanánk. E módon beszélhet a tanító a hegyes vidéken történni szokott csapadékok nagyszerű tüneményeiről — de csak általában — a mi síkföldi gyermek képzelő erejét megragadja és erősíti, sőt ez felföldi gyermekre nézve is kedves kép. A víz folyásának feltüntetéséből felfoghatja, hogy hazánk közepének síkföldje miért alföld. Mindez igen egyszerűen, mesterkélés nélkül, hatással történnék. Nem bővülne ezzel a könyv, mert ugyanazon tárgyakról szólnánk mi is, csak hogy más berendezéssel.

Mindezeknél fogva az első évfolyam újra átdolgozására kérnök fel szerzőt. A II. és III. évfolyam kidolgozásával meg vagyunk elégedve.

A „Vezérkönyv“ közli szerző utasításait, melyeket tan-könyve egyes cikkei kezelésében figyelemre méltatni ohajt; de magában foglalja ez a földrajz tanításának módszerét is Környeinek Kehr után dolgozott „Tanító az iskolában“ című könyvéből. Miért nyomtatott ez külön ki — nem értjük. Hiszen az idézett könyv majd minden tanító birtokában meg van, vagy legalább meg kellene lenni.

Miért nem használhatók e könyvek egyházkerületünk népiskoláiban, könnyű belátni: a mi tantervünk a földrajz tanításában különbözik a miniszteri tantervtől, és szerző ennek anyagját dolgozta fel.*)

B E L F Ö L D.

Bizalmas kérelem

a v a s á r n a p - ü g y b a r á t a i h o z.

A Helvétiában alakult „vasárnap megszentelési társaság“ derék elnöke Lonibárd Sándor régi bankár szives volt a vasárnap-ügyi nagyobb mérvet öltő irodalom terményeiből néhány jeles darabot Debreczenbe küldeni. Ezek egyike „a vasárnap és a munkásosztályok“, melyet Könyves János kismarjai ref. lelkész készséggel magyarra fordított. Tartalmazza: a vasárnap-ügyi helvét társaság nagy gyűlése lefolyását, Röllvich lelkész megnyitó beszédét, az elnök kimerítő jelentését az ügy állásáról tájékozól, Tophel, Ehni és Loyson-Jácint remek beszédeit, miket a reformációcsarnokában tartottak több mint 2000 hallgató közönség előtt. A mű 2 nyomott ivre terjed.

Kívánatos volna magyarul is kiadni és szétterjeszteni, hogy a vasárnap nálunk hanyatló szent ügye a keblekben kellő öntudatra emeltessék, a tudatból származand aztán az okozat és tett áldása. A vasárnap, a hetedik nyugnap, emberiségi és keresztényi fontos kérdés. Bizalommal kérjük a vasárnap-ügyi barátait, járuljanak közre pártolólág az első füzet kiadására. Ha találkozik hazánk nagyobb városaiban és egyházaiban 50 pártoló, a ki egy-egy forintot elszán, akkor a mű megjelenend s minden pártolónak 10 példány elküldetik postán, hogy irányadó és tetszése szerinti körökben ingyen szétoszassa, s ily módon a fontos kérdés eszméjét jobban terjesztsze s megkedveltesse. A ki nem volna képes áldozni egy frtot, gyűjtsön ismerősei közt 10 példányra 10 krjával s azok közt ossza szét. — Ezzel indítsuk meg legalább a vasárnap-ügyi irodalmat az egyházi téren; előkészítője lehet e kezdemény rendszeresebb vasárnap-ügyi társulatok megalapításának. E téren nincs párt sem felekezeti különység s ellentét! A pártolók nevei Lapunk utján közzétételnek.

Azon reményben, hogy a vasárnap barátai közül találkozni, és lelkészeink által megnyeretni és keresztetni fog ötven aláíró, bocsátom ki e nyílt kérelmet, a pártolási díj beküldési határideje május 4-ig megtörténhetnék, siker esetében a röpirat azonnal sajtó alá adatik, s a hó végére szétküldetik.

Tisztelettel, bizalommal és reménynyel
Debreczenben, 1877. ápril 6.

Balogh Ferencz,
tanár.

*) Köszönet a szakértő ismertetőnek!

Szerk.

Egy pár szó a „Népiskolai tanterv“ érdekében.

Midőn e tárgyban tollat fogok, azt téteti velem azon érdeklődés, mely engem is mint a népnevelés 22 éves napszámát oly igen közlelől érdekkel.

Hiszen mióta fentcímzett tanterv létre jött, s mióta az minden népiskolának megküldetett, azóta ez közöttünk tanítók között, mindennapi folytonos vita tárgya; vitattatik ki- vagy nem vihetősége. Azonban kit is érdekelhetne közelebből jelzett tanterv, mint épen minket tanítókat? Kinek áll nagyobb érdekében annak keresztül vihetősége, mint épen nekünk?!

Szerintem jelzett tanterv, — kivált falun, tisztelet a nevelési egyes kivételeknek — a hat osztályu, egy tanítóval bíró népiskolákban mindaddig ki nem vihető a legjobb akarat, kitünő képesítés és vasszorgalom mellett is, míg annak súlyos akadályai el nem háríttatnak. De lássuk, melyek azon akadályok?

Első rendben a „Népiskolai törvény“-nek végre nem hajtatása, s az ebből okvetlen származó hanyag és rendetlen iskoláztatás.

Másod rendben a tanítók — nagyrészt — silány díjazása.

Ha az egyházkerületnek s ebből kifolyólág az egyházmegegyeknek a rendes iskoláztatásra vonatkozó s évről évre előrelátó tapintatosan kibocsátott statutumait nem ismernők is, de a szentesítést nyert 1868-ik évi XXXVIII. t. cikk még nagyrésztben csakis a papiron díszelgő pontjait kell hogy ismerjük, és mennyi részben hajtatik az végre?

Azt mi tudjuk és sajnosan érezzük falusi isk. tanítók, hol a legnyájásabb atyai elbánással sem tudjuk hét-nyolcz hónál tovább növendékeinket együtt tartani, és ezen időnek is — hogy keveset mondjak — felét biztosan elmulasztják, miről bárki is meggyőződhetik, ha a falusi isk. mulasztási naplón végig tekint.

A tanító ugyan beadja minden hó első napján a mult havi mulasztási napló kivonatát egy példányban a lelkész-, más példányban a körlátogató uraknak, miáltal a tanítótól egy rakás idő elvonatik, s mi a haszna? Semmi. Nekem legalább ez szomorú tapasztalatom. Mindezen naplómásolatok a községi előljáróknak, mint hallom, néhol kiadatnak, miután pedig némely előljárónak a neve a hanyag szüléké között gyakran olvasható, szépen félre teszi azt, így megy óról-hóra; a tanító, hogy hanyagsággal ne vádoltassék, kiírja pontosan, időt szakít reá, az eredmény — semmi. Ily körülmények között keresztül vihető-e a jelzett tanterv?

De másrészlől nem lehet azt keresztülvinni a tanítók nagyrésze silány díjazása miatt sem.

Jelzett tantervnek keresztülvitele elodázhatatlanná teszi azt, hogy a tanító, a szó szoros értelmében hivatalának éljen, üres idejét, — mit beszélek, hát van a tanítónak üres ideje? — készüléssel töltse el.

De hogy tehesse ezt azon tanító, kinek fizetése távolról sincs meg 300 frt sem, nincs 300 frt még akkor sem, ha a lélekocsút — így nevezik körünkben a provent búzát — a legmagasabb árban számítják is, a mi elég édeskevés, s hozzá annak módnélküli rendetlen beadása; pedig ily kevés fizetésü tanító van legtöbb egyházkerületünkben.

Élni pedig kell, így tehát oly dolgokhoz kell folyamodnia a tanítónak, melyek a tantervben távolról sem említettnek, s annak keresztülvitelét lehetetlenné teszik.

Ebből kifolyólág, ha rajtam állana, a tanítónak föld dotátiót soha nem adnék, mely a legjobb akarat mellett is kikerül-

hetetlenül idő elvonó, hanem igenis gondmentesen díjaznám pénzzel, így és eként több ideje és kedve lenne e nagy tapintattal készített tanterv keresztülviteléhez.

Ide járul még az ezen tantervhez megkívántató s megfelelő tan- és vezérkönyvek. Igaz, hogy az iskolai tankönyvek annyira megszorodtak időnkben, mint kövér eső után a... gombák, s ez szerintem nem szerencse; szerintem iskoláinkban csakis oly könyvek taníttatnának, melyek az egyházkerülettől e célra felkért bizottság által bíraltattak s ajánlottak; így és ekként a a midőn az egyöntetűség által sokat, nagyon sokat nyernénk, más oldalról kiszorulnának a kellő tárgyat a megkívántató mértékben fel távolról sem ölelő könyvek.*)

Hogy a tanterv készítője magas műveltséggel párosult jó tantervet készített, azt paedagógok beismerték, s lehetne-e valami örvendetesebb kívánni való, mint annak keresztülvitele?! Törekedjék oda mindenki tehetsége szerint, hogy a fenálló akadályok minden oldalról elháríttassanak, de mindaddig míg ez nem leend, csak szerény óhajlás marad e sok helyütt és sokszor pengetett szó: „Nevelés jöjjön el a te országod.“

Véleményem ez: utasíttassanak oda az egyházmegyék, hogy a tantervet a kebelökből kiküldendő egyházmegyei bizottság által a helyi viszonyokhoz alkalmazva átdolgoztassák, s erre nézve a képzetebb tanítók véleménye is kérendő, sőt közülök egy kettő az általam képzelt bizottságba is meghírvandó.

Mert a jelen körülmények között ezen tanterv — bármily üdvös — legtöbb népiskolánkban keresztül nem vitethető.

S z é k e l y J ó z s e f,
forgolányi tanító.

K Ü L F Ö L D.

Portugallia protestáns szempontból.

Az a kis félsziget, ott a spanyol félsziget délnyugoti részén, minden kicsinysege daczára is nagy katolikus ország. A portugall alkotmány első cikkelye szerint, az „apostoli római katolika vallás“ államvallás, azonban vallása miatt senki nem üldöztetik. — A protestánsok birtokolhatnak ugyan imaházakat s temetőket, de az „egyházi külalak“ nem tartozik a megengedhető dolgok közé.

Lissabonban egy angol és egy német evangy. egyházközség van. Mindkettőnek van kápolnája, temetője és iskolája. A német egyház egymás után következő papjai Dr. Shütz, Dr. Bellermann, Lic. Baxmann, de Ver s végre a jelenlegi pap Meyer, ki követési pap és iskolafelügyelő is, mindnyájan s egyenként nevezetes kutatásokat tettek a portugall irodalom és történet mezején már eddigé is.

Oportóban csak egy anglikán egyházközség van. Az itt lakó német protestánsok a lissaboni követési lelkész hatáskörébe tartoznak, a ki esketési, keresztelési stb. alkalmakkor megjelen közöttük. Az angol vasárnapi istentiszteletben való részvételért, az anglikán kápolna s temető használatáért a németek fizetnek valamit. — Oportóban két német iskola van. Ezeknek fennállása ellenkezik a portugall alkotmánnyal; az 1868 iki cadixi forradalom előtt szó sem is lehetett volna ilyesmiről. — Némi világot vet a portugall állapotokra egy kis történet.

Visconde do Seixal portugall főur hosszabb időt töltött a külföldi diplomatia szolgálatában. Később egy orosz nővel há-

*) Főleg a vallástani könyvekre is ki kell ezt terjeszteni, mert már kezdeni akarják néhol a modern hittankönyveket, biblia történetet becsúsztatni népiskoláinkba. Szerk.

zasságra lépven, visszatért hazájába, s itt letette a pairi esküt, melyben a r. kath. vallás iránt — törvényes gyakorlat szerint — hűséget fogadott. E főur 1874-ben meghalt, s végrendeletéből, ország-világ ámulatára kitűnt, hogy protestáns vala. Külföldön tartózkodása alatt nagy titokban tért át az egyház kebelébe.

A portugallokra nézve nagyon aggodalmassá tevék a prot. egyházba való áttérést a létező társadalmi és politikai állapotok és viszonyok. A cadixi — spanyol — forradalom után, mely Spanyolországnak cultus-szabadságot adott, könnyebb lett a portugallokra nézve az áttérés. Azonnal egy spanyol ev. egyház jött létre az anglikán és német ev. egyházakéhoz hasonló alapon és jogokkal. A portugallokra nézve, államjogi sérelem szenvedése nélkül, lehetővé lett az áttérés, a mennyiben magukat a spanyol követségnél, spanyol állampolgárokul honosították, s így a portugall államkötelékből kiváltak. Don Joas Joaquin da Costa e Almeida, egy áttért portugall lelkész, Lissabonban megvetette az alapját az „evangyéliomi spanyol egyháznak Portugalliában“, (Egreja evangelica hespanhola em Portugal). Spanyol honosított lelkészekként tértek még át Henrique Ribeiro és Antonio Ferreira de Miranda. E spanyol ev. egyházközségnek, melynek tagjai spanyolok és portugalliak, van Lissabonban (Rua da Conceicas) egy kápolnája és egy, több osztályú iskolája. A községek élén egy ev. püspök áll (a spanyol evang. egyháznak Portugalliában püspöki állománya van). A mult év ápril havában halt meg „Don Angel Herrero da Mora“ nevű püspökük, ki amerikai volt; az ujonnan választott püspök nevét még nem ismerjük. A protestántizmus terjesztése ily spanyol mezben, a portugalloknál, nem sok sikert ígért. Az ellenzéki szellem terjedése felbátorítá a derék Manoel Antonio Perreira lelkészt arra, hogy egy portugall nemzetiségű ev. egyházközséget alapítson. E község kápolnája már fennáll Lissabonban „Campainhas“ nevű kis utcában, 500 személyt befogadó téres imateremmel. Ugyanez épületben van az iskola is, melyet 60 növendék látogat. A felnőttek közül 40 iskoláztatja magát. Vasárnapon kétszer u. m. reggel és este, Csütörtökön pedig csak este tartatik istentisztelet. „José Nunes Chaves“ a lissaboni „Loreto“ egyház volt segédlelkésze, a mult évi ápril 2-ika óta az egyház tagja. Az elmult 1876-ik év folyamában az első egyházon kívül két más egyházközség alakult. Az egyik „S. José de Riba-Mór“-ban Lissabon közelében „Antonio Teixeira de Miranda“ lelkészsége alatt, kápolna és iskola birtokában van, mely utóbbiban 40 rendes tanoncz és 50 felnőtt iskoláztatik. A másik egyházközség a Lissabonból Cintra-ba vivő országút mellett Rio de Mouro-ban van. Lelkésze Costa. Kápolnával összekötött iskolájába 70 tanuló jár.

Figyelmet érdemlő dolog, hogy ama tanítványok nem mind protestáns szülék gyermekei. Sok r. kath család, különösen az utóbbi községben, — a tapasztalt előnyök miatt — ide küldi gyermekeit.

Északon, jelesül Oporto-ban, a methodisták is meg-megkísérlik a terjeszkedést, bár eddigé kevés eredménnyel. — Oporto-val átellenben a Duero folyam bal partján Candal helységben egy kegyes és jótékony angol nő, a szomszéd „S. Christovas de Mafamude“ faluban pedig a helybeli „Sanct' Anna“ papja, kit az oportoí püspök hivatalától nem rég felfüggesztett, terjesztik az evangyéliomi tudományt. A birodalom belsejében a protestántizmus terjesztése csak néhány külföldi bányaigazgatóra s ezek munkásaira szorítkozik. Lissabonon s környékén

és Oporton kívül, Portugáliában sehol sincs evang. egyház-község. — A hatóságok csakis e pontokon engedik meg a bibliaterjesztést; az ország belsejében a polgármesterek kintasítják a biblia körárusait. Oportóban nem rég egy ily körárust visszatérítettek a r. kath. vallásra. A múlt év augusztus havában a lissaboni bibliaraktár lángok martaléka lett. Ily apróbb s nagyobb balesetekhez hozzájárul még, hogy Madeirában, hol az éghajlat miatt sok idegen tartózkodik, sok csendzavarás fordul elő. El lehet mondani, hogy valamint a protestántizmus bevitele Portugáliába a cadixi forradalom eredménye vala, úgy annak jövő sorsa ez országban a spanyol ügyek fejlődésétől függ. Így s eképen a protestáns kérdésnek Spanyolországban spanyol háttérrel jelentősége van.

Sarkad.

Nagy Imre,
ref, segédlelkész.

K Ö N Y V É S Z E T.

A skót szabad egyház ismertetése. Egyháztanulmány. Irta Csiky Lajos ref. lelkészjelölt. Az elárusítandó példányok jövedelme a budapesti skót „zsidó missiói intézet“ javára adatik át. A protestáns olvasmányok e III. füzetének ára szines borítékban 35 kr. Debreczen, Telegdi K. Lajos könyvtáros bizománya, 8-r. 55 l. 1877. Ajánlva dr. Moody Stuart Sándornak, a skót szabad egyház egyik lelkészének Edinburgban. Miután e tartalmas könyvecske Lapunk pártolójának ivenként megküldött kedvezményi mellékletül, s így a gondos olvasó meggyőződhetett tanulságos voltáról, bővebben itt nem szólunk róla. Lelkészeink a vidéken téli estéken vonzó előadásokat tarthatnak ennek alapján a jó magyar népnek, s északi testvéreink fénylő példája által élesíthetik kedves hallgatóik fogékonyabb lelkeiben a hit és egyház iránti rendületlen hűséget.

Beküldettek. 1. Magyar könyves ház 36. füzet, Elbeszélések Caballero után Szulik József. Budapest, Aigner Lajos kiadványa, 8r. 48 l. ára 20 kr. — 2. Hasznos Múltató az olvasni szerető mindkét nembeli ifjuság és a nép számára, szerkeszti s kiadja Dolinay Gyula, V. évfolyam, megjelen havonként kétszer, előfizetés egész évre 4 frt, csinos szines borítékkal. A serdültebb magyar ifjuság lapjául van szánva. — 3. Falusi könyvtár, hasznos olvasmányok a nép számára, szerkeszti Vas Jenő, társszerkesztő Dengi János, megjelen havonként, egy füzet ára 12 kr., egy évre 1 frt 20 kr. Debreczen, ifj. Csáthy Károly bizománya. 2-ik évfolyam. Több lap ajánlólág szól ez irodalmi vállalatról, mely a kártékony ponyvairodalmat akarja helyettesíteni. A szerkesztők szép törekvése dicséretes!

K Ü L Ö N F É L É K.

— Debreczen. Ft. Révész Bálint püspök ur királyi tanácsossá neveztetett ki, mely alkalommal a tanárkarok is ragaszkodás és tiszteletjelül küldöttséggel üdvözölték a megtisztelt férfit.

— Uj fordulat. A modern protestánsok eddig azt nyomkodták előtérbe: nem kell hitvallás, békó az stb. Rövid idő alatt némelyek közülök belátván a programtalanság tartatlanságát, sőt észellenes képtelenségét, arcot kezdenek változtatni s már hajlandók hitvallást készíteni, csak hogy a „jövő e hitvallásának“ olyannak kell lenni, hogy „a különböző felfogá-

sok számára egészen szabad tért engedjen“, p. o. Krisztus első szülöttsége tehát istenfiúsága alatt csak azt kell érteni, hogy az Istent atyául felfogó vallásos érzélem, mely minden emberben buzog, Krisztusnál buzgott legtisztábban, ez és semmi egyéb teszi őt első szülötté! Az isteni kijelentés azt teszi, hogy Isten beszélt hozzájuk is (quákker, és sok fanatikus véleménye ez). Az „örök élet“ alatt lehet érteni az isteni élet szívünkben keletkezését a nélkül, hogy képzelni kellene a halál után következő időszerű életet (örök élet, mely a szív elporlásával nem folytatatik az egyében, — ez a modern fából-vaskarika!) flyféle a jövő modern hitvallása! A liberalisok szerint a hitvallás arravaló, hogy eltakarhassuk gondolatunkat, és hitünket s ezáltal mást áltassunk; holott az evangéliom szerint az igazságot a háztetőkről is kell hirdetni világosan, őszintén! Bizony ez a Dreyer Ottó-féle új hitvallás csakugyan „kétszinű játékozás“ s nem egyéb mint hit terén talleyrandismus, Pressensé szerint, „durva comédia!“

— György Endre, a debreczeni kollégium egykori kitünő növendéke a jogtanfolyamban, nevezetes cikket irt a Nemzeti Hirlap f. é. márcz. 25-iki számában „A prot. egyház Franciaországban és nálunk“ czim alatt. Sajnos, hogy a kitünő tollú író részletesen és szakavatottan nem ismervén sem a francia, sem a magyar protestáns egyház legújabb mozgalmait s küzdelmeit, a dolgoknak csak felületén szárnyal. Neki az egész elvi harc csak egy i betű felett látszik folyni Isten-e a Krisztus, vagy isteni? A debreczeniekről írja, „ügyetlenek“ voltak, hogy a „dogmai térre“ álltak, holott egy szervezett „egylet“ a pesti szülött prot. egylet dobta a dogmák üszkét az egyházi béke felgyújtására, s annak segitettek a Hon s más lapok „aladári“ munkatársai, még az „Üstökös“-t is felvették szövetséges társul. A debreczeniek szorítottak voltak a védelmi térre állani. A kihívók a felelősek, nem a kihívottak első sorban. Hit elvét, szikla alapját, keresztyén jellemét elvesztett egyház képtelen társadalmilag megtenni missióját, össze fog omlani a viharok alatt, ezt feledi a nemzetgazdász. Épen azért van hanyatlóban nálunk a prot. egyház, mert tehetséges tagjai „nem sokat törődnek a Krisztussal s csak s z o k á s b ó l ragaszkodnak az egyházhoz.“ Ez a főbaj, s e főbajt kicsinyli György E. ur. A magyar ref. egyház nemcsak „a felvilágosodás öre s nemzetiség támasza“ hazánkban, ez mellékes; hanem üdvintézmény s igazsághirdető tartozik első sorban lenni, ez utóbbi jelleg nélkül sem ör, sem támasz nem lehet. A cikkben egyébiránt figyelemre méltó dolgok is vannak.

— Szegszárd. Borzsák Endre ref. lelkész értesít „gyász-és sirbeszédei“ megrendelőit, hogy a mű rövid időn elhagyja a sajtót. Előfizetést még mindig fogad el.

— (Halálozás.) Mészáros János a lévai ref. egyház lelkipásztora életének 75-ik, lelkészségének 39-ik évében márczius 4-én elhunyt. — Munkácsi Albert szatorcza-tésenfai (Baranya) ref. egyház lelkésze febr. 23-án 56 éves korában meghalt. 8 árva siratja. Béke az elköltözötteknek s vigasz a gyászolóknak!

— Félegyháza (Bihar.) A jó emlékü Juhász János lelkipásztor halála által üresedésbe jött itteni lelkészi állomásra márcz. 11. Végh Lajos félegyházi s. lelkész 79 szavazattal 30 ellenében rendes lelkésznek megválasztatott.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.